

ELBONTOTTÁK A PARKOT IS

elbontották a parkot is a téren
ahol szerettük egymást nyoma vész
a térbeli környéknek észrevétlen
halványul álom és emlékezés

a test a test is már régen nem az
kicserélődtek lassacskán a sejtek
rég elvirágzott már az a tavasz
ki tanúskodik ha te elfelejted

csak a szavak maradtak csak azok
csak ez a mondhatni költői tárgy
a megfogalmazás mit elhagyott

a testmeleg csupán a puszta tény
valakik szerették egymást de már
csak a névmás mondja hogy te meg én

Giorgio Pressburger

JOBB FELSŐ ÖTÖS

Magyarósi Gizella fordítása

A jobb felső ötös története nekem a kinyilatkoztatás története. Tizennyolc éves koromig aligha gondoltam volna, hogy egy fog közvetítő lehessen köztem és a titokzatos közt. Amikor a mamám határozott mozdulatokkal megmutatta, hogyan kell a fogkefével fogat mosni, eszembe sem jutott, hogy tanítását kétségbe vonjam. Csak évekkel később fedeztem fel, milyen helytelen volt. A fogkefe vízszintes mozzgatásával koptattam a fog külső rétegét, azaz a zománcot, továbbá rongáltam az inyemet és a támaszául szolgáló állcsontot. Az első szuvas fogaimat egyébként valószínűleg az elfogyasztott cukornak és méznek köszönhettem. A háború évei alatt sokat éheztem, és tele voltam gyermeki szorongással, amiért felnőttként aztán édességgel kárpótoltam magam. A baktériumok ily módon remek táptalajra találtak a számban, hogy megállíthatatlan szaporodásba kezdjenek.

Amint ma már köztudomású, fogazatunk csodálatos építményének rongálódását elsősorban a szájüregünkben elszaporodó baktériumtelepek okozzák. Az én fogaimon tizenhárom éves korom körül, vagyis nagykorúságom beköszöntekor támadtak az első

szörnyű odúk. Ezzel a bennem kezdődő csöndes romlással azonban még nem jött el a kinyilatkoztatás. Az csak öt évvel később következett. Odahaza akkor felfordult az ország, véres forradalom zajlott, és én az első sorba akartam kerülni: főszereplője szerettem volna lenni én is annak a fontos történelmi pillanatnak. Amint az első lövéseket meghallottam, és az első villanásokat megláttam, kirohantam az erkélyre; hirtelen arcomba csapott az október hidege. Ahogy a Szabad Nép épületéről lövellő tüzeket néztem, enyhe fájdalmat éreztem a számban, pontosan a jobb felső második kisörlőben, a jobb felső ötösben. Lelkemet előntötte a szabadság érzése, a messihi homályból kezdett előttem körvonalazódni valami, ami még sok ember sorsában okoz majd fordulatot. A szabadság tért vissza az elnyomás sötét évtizedei után. A szabadság! A létezés térben és időben való kiterjedése, az önmagát meghatározni próbáló emberi szellem határtalan, örök játéka! Néztem azokat a torkolattüzeket, s elhatároztam, hogy megmártózom a városom utcáin születő boldog és új lények áradatában. Én is elüvöltöttem magam ott az erkélyen, bele a fülsiketítő puskaropogásba. Abban a pillanatban, amint kinyitottam a számat, borzalmas nyilallást éreztem az állcsontomban. Sohasem tudtam pontosan, mi az az állcsont, s hogy ilyen érzékeny csont is van a testemben.

A nyilallás (micsoda lehetetlen szó) egy pillanatig tartott, aztán elmúlt. Berontottam a lakásba, fölvettem a zöld lódenemet, hogy akkor megyek. Anyám már nem tudta, mivel tarthatna vissza – anyai aggodalmaskodása tökéletesen lepergett rólam –, könnyögött, hogy legalább egy kis teát vagy pár kanál húslevest nyeljek le, ki tudja, mikor keveredek haza, közben meg is éhezhetem. Hogy ne aggasszam tovább, sőt ne kergetsem a kétségbeesésbe, engedelmeskedtem. Kimentem vele a konyhába, és bekapkodtam a forró levest. Őszintén szólva csak egy-két kanál jutottam el, mert abba az átkozott állcsontba újra, most még borzalmasabban belényilallt a fájdalom. Kínomban felüvöltöttem, anyám azt hitte, megbolondultam. Apám viszont, az örök optimista, kijelentette, hogy el fog az múlni, mihelyt elérem az egyetlen dolgot, ami pillanatnyilag igazán érdekelt: ha tanúja lehetek a történelemnek. Kezembe nyomott egy kis üveg rumot.

– Vidd magaddal, és ha megint rád jön, csak végy a szádba egy kortyot, és a nyelveddel szorítsd a fájós fogadhoz. Meglátod, elmúlik. Na menj, és vigyázz magadra.

Hármasával szedtem a lépcsőfokokat; egy pillanat alatt leértem a kapuba, az öreg Weiss már éppen bezárta.

– Ne menj ki, összevevissza lövöldöznek, minek mindenáron keresni a bajt – dünyögött, de nekem beszélhetett.

– Ilyen alkalom az életben csak egyszer adódik – mondtam. – Engedjen ki, Weiss bácsi, kérem.

Az öreg elővette felöltője zsebéből a nagy, fekete kulcsot, és kinyitotta az ajtót. Egy szempillantás alatt kinn termettem az utcán, és futásnak eredtem a központ felé, a József körút–Népszínház utca sarka irányába. Vagy húsz métert tehettem meg, mikor szörnyűségesen és irgalmatlanul harmadszor is belém nyilallt a fájdalom.

Megtorpantam, de a fogam változatlanul sajtott – ilyent még életemben nem éreztem. Gondoltam, kitátom a számat, hadd jöjjön be a friss levegő, aztán gyerünk tovább, de nem segített: miközben futottam a szabadság felé, futottam magam elől, a fájdalom visszaszólított tulajdon tehetetlenségemhez, kicsinységemhez, a magányomhoz. De ez még nem minden. Szabályosan föl voltam akasztva a fájdalomra, az ugyanis ment, ment föl a háromosztatú ideg végeérhetetlen pár centiméterének ágán az arcomon keresztül neki az agyannak, aztán a koponyámon, rajtam kitörve tovább,

fölfelé. Azon a láthatatlan szálon függtem az örökkévalóság úrében a kínommal egyedül. Akkor belém hasított egy gondolat: valaki fogja annak a szálnak a másik végét, valaki magához köt, a fájdalom egymáshoz köt bennünket. Könnyes szememet – a baj valószínűleg ennek a folyadéknak valamelyik kiválasztó mirigyét is elérte – az égre emeltem, s hallottam, amint magamban felordítok: „Mit akarsz? Mit akarsz?” Majd dühödtt mozdulattal előkaptam a zsebemből az üveg rumot, néhány kortyot a számba vettem, arcizmaimmal, nyelvemmel a beteg foghoz szorítottam, és leszegett fejjel folytattam utamat a fények felé. Apám gyögmódja vagy negyedórányi enyhülést hozott. Azalatt elértem a tömeget, belevetettem magam az üvöltő sokadalomba, velük kiabáltam, velük emeltem égnek az öklöm. „Átölellek, emberiség”, szerettem volna énekelni a tömeg lassú, meg-meglóduló áramlásával sodródva. Amint a Parlamentnek fordulunk, elmúlt a rum hatása, és olyan fájdalom tört rám, hogy hányingerem támadt. Azt hittem, leszakad a fejem, követni akarja a kin irányát, de közben a baj szürkés pangását is éreztem. Akkora erőfeszítéssel, amekkorára később már nem lettem volna képes, kiváltam az emberáradatból, lekuporodtam egy kapualjba, és sírva mindegyre azt hajtogattam: „Mit akarsz tőlem? Hagyj békén!” Fejemet odavertem a koszos, egyetlen, poros földhöz. Megittam az üveg teljes tartalmát, és részegen, süketen támo­lyogtam hazafelé, rögeszmésen ismételve magamban egy gondolatot: „Ezek a szörnyű láncok. Hálásnak kéne lennem értük, én meg szenvedek. Ezek a láncok!” Ez az eszme egyébként még aznap este elillant, mikor apám, a késői óra miatt a legkevésbé sem aggodalmaskodva telefonált Lissauer doktornak, és elcipelt a Karpfenstein utcai rendelőjébe. Az orvos Barry-emelővel és homorú tükörrel megvizsgálta a fogat, és minden üvöltésemre így szólt:

– Mit kiabál? Magának fáj, nem nekem. Miért velem kiabál?

Ez a képtelen kijelentése a fájdalom hozzáférhetetlenségéről elhallgatott. Lissauer doktor végül adott egy injekciót, felírt egy gyógyszert azzal, hogy szedjem napjában háromszor, s egy hét múlva visszarendelt.

– A fogat meg lehet menteni – jelentette ki. És meg is mentette egy tömés­sel. Tíz évvel azután Lissauer doktor felakasztotta magát a rendelőjében egy ajtókilincsré. A fizikai fájdalom állandó jelenléte olyannyira megviselte, hogy mindenféle jövőről lemondott. A búcsúlevelében csak ennyit írt: „Nem éri meg.”

Nem tudni, hogy ez most az életre vonatkozott vagy a szavak leírásakor már fon­tolgatott öngyilkosság általi halálra.

Elvittem a fogamban a tömését külföldi újtajmra. Az Állami Külkereskedelmi Vá­lalat megbízásából már ötödször utaztam akkor, a Közép-Keletre küldtek; jártam a Sínai-félsziget tankoktól hemzse­gő fennsíkjá táján is, és nincs kizárva, hogy a kis amal­gámtömés éppen ott esett ki észrevétlenül. Lissauer doktor mozdulata, amint a ho­mályos kis üveglapon egy acéllapátkával kevergeti az amalgámot, még mindig előttem van, az a kéz azonban, amely abban a sivatagban levette fájdalmamról a pecsétet, rejtve maradt előttem. A jobb felső ötös pár perccel azután kezdett el fájni, hogy azt a kör­nyéket elhagytuk. Elviselhetetlen nyilallások közepette értem haza, úgy dobáltam ma­gam éjszaka az ágyban, mint egy tébolyodott. Nem szabadulhattam a fájdalomtól sem nyugtatók, sem konyakos vagy rumos öblögetések segítségével: agyam teljes egészé­ben az állcsontomba zárt meghatározhatatlan és kivethetetlen jelenléttel volt elfoglal­va. Ráhel, a feleségem sirt, csókolgatott, ölelgetett, mindhiába.

Egy este telefonáltam apámnak, hogy mondjon egy fogorvost, nem tudtam, ki lett Lissauer doktor utóda. A papa röviden meg­tanácskozta a dolgot anyámmal, és

Schwartz Áron doktor telefonszámát adta meg, aki csapattársa volt az „A. Nimzovics” sakk-körben. Bántam is én, hogy késő van, felébresztettem az öreget, aki a nevem hallatán azonnal odarendelt. A látomra egyszeriben elfogta a szenvedély (vagy a bosszúvágy), felajánlotta ugyanis, hogy játszunk egy parti sakkot, míg az érzéstelenítő injekció hatni kezd, és ő nekiláthat a „fogeltávolításnak”. Kikészítette a tampont és az eszközöket – Thomson-fogót, Lecluse-emelőt, McDonald-csipeszt –, alkoholos égő fölért egy kis krómedényben feltette őket kifőni, majd egy fehér szekrényből viharvert, öreg sakk-készletet vett elő.

– Ha legyőz, nem fizet a húzásért, ha én nyerek, holnapra halasztjuk a műtétet – mondta.

– Nem! Holnapig én nem bírom ki! – kiáltottam fel.

– Akkor élesítse az elméjét. Nem tudja, hogy a fájdalom, a kétségbeesés ösztönzi az embert? Bizony, nem az elégedettség, nem a – használjuk csak azt a képtelen szót – a boldogság az élet motorja. Gyerünk, maga a világos.

Schwartz doktor talán szándékosan, talán nemtörődömségből, talán takarékoság-ból kevés novokaint tett az injekciójába, így a lüktető fájdalom csak enyhült, nem múlt el egészen. Ebben az örült állapotban eshetett meg velem, hogy a régi olasz megnyitáshoz folyamodtam, amelyet már akkor sem tekintettek a világos számára igazán kedvezőnek.

Szünet nélkül mozgolódtam, fészkelődtem a széken, magamhoz szögezve, saját magam elleni kínzóeszköz annak a kezében, aki próbára akar tenni. Schwartz, mint egy vén szatír, a sakktabla fölé hajolva minden egyes lépését hosszan fontolgatta.

A fájdalom közben teljes erejéből föltámadt. Több mint egy óráig tartott a parti, és valóban minden erőmet össze kellett szednem, hogy megnyerjem. Schwartz doktor nem volt jó játékos, de az adott körülmények közt szinte képtelen voltam lépéseket és pozíciókat kiszámítani, kombinálni. Minden a szenvedés örök jelenében koncentráltam. A fogorvos nem adta fel, megvárta, amíg mattot kap.

– Kérem, húzza ki gyorsan azt a fogat! – üvöltöttem fel a győztes lépést megtéve. Schwartz nagy műgonddal készült fel a fogorvosi nyelven fogeltávolításnak nevezett műveletre.

– Jól van, fiatalember, ezt a fogeltávolítást a szó szoros értelmében megnyerte! – mondta az öreg, mire nagyot dobbant a szívem, és azt gondoltam, hogy testemnek az a darabja, amelyet végérvényesen ki fognak belőlem venni, hát igen, komolyan meghal, örökre, el fog hunyni. Szóltam neki, hogy tartsa meg a kihúzott fogat, azzal áztatva magam, hogy ha elteszem valami dobozba vagy tokba, az az őrlőfog életben maradhat. Ebben is csalódnom kellett, mert a lassú csavaró mozdulatok hatására a fog eltört, és Schwartznak hosszadalmas műtétbe kellett kezdenie, hogy a gyökeret kiszedje. Fájdalmamban majdnem eszméletemet vesztettem, rám jött a hányinger, úgy éreztem, mintha a foggyökerelem csatornáin az agyvelőmet húznák kifelé. Üvöltöttem, morogtam, miközben az orvos a fogóval az inyemben kotorászott. Éreztem a vérem melegét és sós ízét, és azt gondoltam: „Így van ez, haldokolnunk kell. Nem elég, hogy meghalunk, szenvedés árán kell elnyernünk a halált. Miért?” Amikor Schwartz doktor megszólalt, hogy „Jól van, megvagyunk”, hirtelen valódi boldogság töltött el.

„Vége! – kiáltottam föl magamban – vége!”, mintha a halál küszöbét léptem volna át. A fájdalom még két-három napig elkísért, s azalatt a nyelvem folyton ugyanazt az utat kereste, azt a véres gödröt, amely fölfelé vezetett, rajtam kívülre, egy pont felé, amelyre a fájdalom szörnyű szálával föl voltam akasztva.